

Lubelskie

Regionalne Obserwatorium
Terytorialne

Przegląd Regionalny 2016

Województwo Lubelskie

1. Podstawowe informacje o regionie

Województwo lubelskie położone jest we wschodniej części Polski. Obszar północno-zachodni położony jest na Nizinie Południowopodlaskiej. Północno-wschodnią część województwa zajmuje z kolei Polesie (Zachodnie i Wołyńskie). Środkową i południowo-zachodnią część województwa stanowi Wyżyna Lubelska, zaś południowo-wschodnią Wyżyna Zachodniowołyńska. Południowy obszar zajmuje wyżynne pasmo Roztocza o szerokości 15 km ciągnące się od okolic Kraśnika aż do Lwowa.

Administracyjnie region sąsiaduje z województwami: podlaskim i mazowieckim (od północy), ze świętokrzyskim (od zachodu), z podkarpackim (od południa). Jego wschodnia granica z Białorusią i Ukrainą wyznacza jednocześnie wschodnią granicę Unii Europejskiej.

Województwo lubelskie jest regionem dużym (ponad 25 tys. km²), ale stosunkowo słabo zaludnionym (prawie 2,139 mln mieszkańców na koniec 2015). Pod względem gęstości zaludnienia (85 os/km² w 2015) województwo zajmuje 12 lokatę w kraju (w Polsce 123 osoby). W podziale administracyjnym województwa wyróżnia się 4 miasta na prawach powiatu (Biała Podlaska, Chełm, Lublin, Zamość), 213 gmin oraz 20 powiatów, w obrębie których znajduje się 4 116 miejscowości wiejskich i 43 miasta. W województwie zgodnie z wymogami statystyki regionalnej Unii Europejskiej wydzielono 4 podregiony (NUTS III): bialskopodlaski, chełmsko-zamojski lubelski oraz puławski. Najbardziej rozwiniętą częścią województwa jest podregion lubelski, ze stolicą regionu – Lublinem, który jest uważany za największy ośrodek gospodarczy i akademicki we Wschodniej Polsce.

Prawie połowa ludności województwa lubelskiego mieszka w miastach – 46,18 % (stan na koniec 2015 roku), jednak wartość ta systematycznie maleje (rośnie z kolei liczba mieszkańców terenów wiejskich).

Znaczną powierzchnię województwa zajmują użytki rolne – 70,08% (więcej niż średnio w kraju – 59,86%) oraz grunty leśne, tereny zadrzewione i zakrzewione – 24,14% (w kraju 30,89%). Grunty zabudowane i zurbanizowane stanowią 3,76% powierzchni województwa (w kraju 5,23%).

2. Gospodarka

Sytuacja gospodarcza

Lubelszczyzna jest jednym z relatywnie słabiej rozwiniętych regionów Polski, który w porównaniu do pozostałych województw rozwija się znacznie wolniej. Udział PKB województwa w ogólnym PKB Polski w latach 2010-2013 zawiera się w przedziale 3,91%-3,97%. W 2013 roku dla województwa wskaźnik PKB per capita wynosił 30,4 tys. zł, natomiast dla kraju wynosił on 43,1 tys. zł. W porównaniu do pozostałych regionów Polski wskaźnik PKB per capita lokuje Lubelszczyznę na ostatnim miejscu w kraju. Warto jednak zauważyć, że zarówno wskaźnik PKB, jak i PKB per capita systematycznie wzrasta. Wartość PKB per capita dla poszczególnych podregionów województwa jest zróżnicowana. Najwyższą wartość wskaźnik ten osiąga w 2013 roku podregionie lubelskim 29,9 tys. zł, a najniższą w podregionie bialskim (8,1 tys. zł). W pozostałych podregionach wartości te wynoszą 15,4 tys. zł w podregionie chełmsko-zamojskim oraz 13,2 tys. zł w puławskim.

Analizując wskaźnik wartości dodanej brutto (WDB) należy zauważyć, że największą średnią wartość w latach 2010-2013 generował sektor usług 38,84% (sekcje G-L) oraz 27,46% (sekcje M-T), następnie przemysł i budownictwo (27,77%), a najmniejszą sektor rolniczy (5,94%). Sytuację gospodarczą województwa lubelskiego można zaliczyć do grona gospodarek tradycyjnych, bowiem nieustannie zauważalny jest udział rolnictwa oraz w dalszym ciągu występuje stosunkowo za niski udział sektora usług. W województwie lubelskim dominuje zatrudnienie w rolnictwie, które w latach 2010 -2014 średnio wynosiło 38,51%, w porównaniu z krajem jest ono ponad dwukrotnie wyższe (17,09%). Kolejno plasuje się zatrudnienie w sektorze usług 23,64% (sekcje M-T) oraz 20,41% (sekcje G-L) oraz w przemyśle i budownictwie 17,45%.

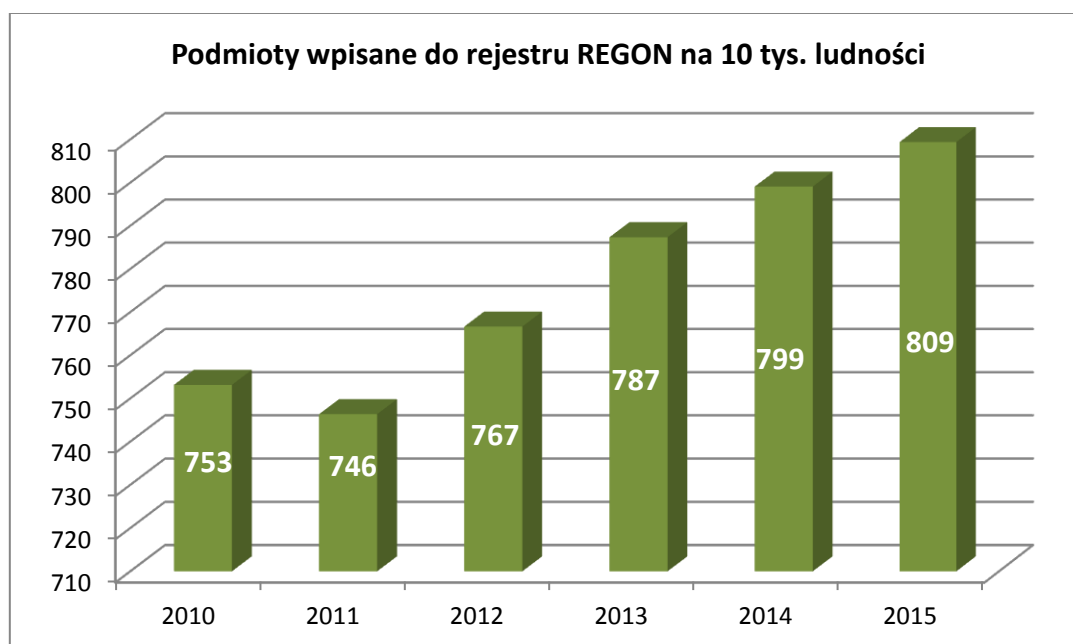
Wartość dodana brutto na 1 pracującego w 2013 roku wyniosła 77,8 tys. zł, co stanowi 72,62% średniej wartości dla kraju. Wśród podregionów województwa na uwagę zasługuje podregion lubelski, gdzie wartość dodana na 1 pracującego w 2013 roku wyniosła 94,2 tys. zł, natomiast

najniższą wartość tego wskaźnika odnotowano w podregionie chełmsko-zamojskim (66,6 tys. zł). Pozytywnym aspektem jest systematyczny wzrost wartości tego wskaźnika, bowiem od 2010 roku wzrósł on o 12 091 zł, tj. o 15,55%. W przypadku kraju wzrost wyniósł 14,03%.

Konkurencyjność

Istotną rolę w rozwoju gospodarczym regionu odgrywają podmioty gospodarki narodowej. Dzięki ich funkcjonowaniu możliwa jest lepsza alokacja zasobów, tworzenie nowych miejsc pracy czy też wprowadzanie nowych produktów i usług na rynek.

W województwie lubelskim w 2015 roku na 10 tys. ludności wpisanych do rejestru REGON było 809 tys. podmiotów gospodarki narodowej, co stanowi zaledwie 4,87% wszystkich podmiotów w Polsce. Lokuje to region Lubelszczyzny na przedostatnim miejscu w skali kraju. W latach 2010- 2015 nastąpił wzrost podmiotów gospodarki narodowej wpisanych do rejestru REGON o 56 tys., tj. o 7,44%, natomiast w skali kraju wzrost ten nastąpił o 74 tys. podmiotów gospodarki narodowej, czyli o 7,29%. Wśród poszczególnych podregionów województwa lubelskiego w 2015 roku najwięcej podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. ludności było w podregionie lubelskim- 989 tys., natomiast najmniej w podregionie bialskim -704 tys.

Konkurencyjność regionu to przede wszystkim stwarzanie podmiotom gospodarczym warunków do rozwoju, a także inwestowanie w ich działalność. Przedsiębiorstwa ponoszą przede wszystkim nakłady finansowe lub rzeczowe w celu stworzenia nowych środków trwałych lub ulepszenia już istniejących obiektów majątku trwałego. W 2013 roku wartość nakładów brutto na środki trwałe wyniosła 13 149 mln zł i była ona niższa od największej wartości osiągniętej w 2011 roku o 1 066 mln zł.

W 2014 roku wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej w województwie lubelskim wyniosła 10 515,6 mln zł, co stanowi 4,19% wartości krajowej, tym samym region zajmował 10. lokatę wśród pozostałych województw. W latach 2010-2014 wartość nakładów inwestycyjnych zwiększyła się o 2 227,5 mln zł, tj. o 26,88%, natomiast w Polsce o 15,41%. Największą wartość nakładów inwestycyjnych w 2014 roku odnotowano w sektorze prywatnym- 6 068,5 mln zł, co stanowiło 57,71% udziału w ogóle nakładów inwestycyjnych. W sektorze prywatnym wartość nakładów inwestycyjnych wyniosła 4 447,1 mln zł (42,29%). W przeliczeniu na 1 mieszkańca

Lubelszczyzny wartość nakładów inwestycyjnych w gospodarce narodowej w 2015 roku wyniosła 4 887 zł, tj. o 8,38% więcej niż w 2013 roku.

W relacji nakładów inwestycyjnych do produktu krajowego brutto (w cenach bieżących) w porównaniu z poprzednim rokiem w województwie lubelskim nastąpiła zmiana o 0,61, a w Polsce wyniosła ona 0,87.

Wpływ na poziom nakładów inwestycyjnych mają między innymi inwestycje zagraniczne, które są powiązane z występowaniem spółek z udziałem kapitału zagranicznego. W województwie lubelskim w 2014 roku na 1000 mieszkańców odnotowano 21 tys. spółek z udziałem kapitału zagranicznego, natomiast w Polsce było ich ponad trzykrotnie więcej (69 tys.). Warto zauważyć, że od 2010 roku liczba tych spółek wzrosła o 5 tys., tj. o 31,3%.

Ważną rolę z punktu widzenia konkurencyjności regionu odgrywa działalność badawczo- rozwojowa na Lubelszczyźnie. Szacuje się, że w 2014 roku wskaźnik zatrudnienia w działalności B+R wyniósł 3 832,7EPC, co daje regionowi 9 lokatę w skali kraju. W latach 2010-2014 wskaźnik ten zwiększył się o 405,3EPC, czyli o 11,83%. Województwo lubelskie w 2013 roku odznaczało się średnią wartością relacji nakładów na działalność B+R do PKB (w cenach bieżących), która wynosiła 0,68%, gdzie w przypadku Polski wskaźnik ten był wyższy (0,88%). Należy zauważyć, że w przypadku przedsiębiorstw nakłady te były w 2013 roku zdecydowanie niższe, bowiem wynosiły 0,12%.

Dużą rolę w działalności badawczo rozwojowej (B+R) odgrywają także osoby z wyższym wykształceniem. W województwie lubelskim udział ludności z wykształceniem wyższym od 2010 roku spada, bowiem zmalał on z 1,39% do 1,14% (w 2014 roku). Tendencja spadkowa utrzymuje się również w skali kraju, gdzie udział ten w latach 2010- 2014 zmalał z 1,28% do 1,10%.

3. Kapitał ludzki i społeczny

Demografia

Województwo lubelskie, liczące sobie 2,139 mln ludności (2015 rok), jest 8. najludniejszym i jednocześnie piątym najrzadziej zaludnionym województwem Polski. Liczba ludności województwa systematycznie maleje, wskutek czego w latach 2011-2015 populacja województwa uległa zmniejszeniu o ponad 32 tys. Należy przy tym zauważyć, że spadek populacji w niejednakowym stopniu dotyka poszczególnych obszarów. O ile bowiem w podregionie białskim spadek ludności wyniósł ponad 5,47 tys., to dla podregionu chełmsko-zamojskiego wynosił on aż ponad 16 tys.

Pod względem gęstości zaludnienia (85os/km² w 2015) województwo zajmuje 12 lokatę w kraju (gdzie w Polsce 123 osoby). Warto zwrócić uwagę na nierównomierne rozmieszczenie ludności wg powiatów. Do najmniej zaludnionych należały powiaty: chełmski (42 osób na 1 km²), bialski (41 osób na 1 km²), biłgorajski(61 osób na 1 km²), natomiast w powiecie m. Lublin wartość ta wynosi 2317 osób na 1 km², m. Zamość 2144 osób na 1 km², m. Chełm 1838 osób na 1 km² i w m. Biała Podlaska 1163 osób na 1 km².

Zjawiskiem charakterystycznym dla województwa lubelskiego jest suburbanizacja – w jej wyniku permanentnie wzrasta liczba mieszkańców obszarów wiejskich oraz mniejszych miast zlokalizowanych w pobliżu największych ośrodków miejskich. Wskutek tego zjawiska obniżeniu ulega wartość wskaźnika urbanizacji. Mieszkańcy miast w 2015 stanowili 46,18% ogółu ludności województwa. Rośnie z kolei liczba mieszkańców terenów wiejskich, która wyniosła 1 151,7 tys. osób.

Na przestrzeni ostatnich lat wpływ na zmiany liczby ludności miały również migracje wewnętrzne (wewnątrz- i międzyregionalne) i zagraniczne. W 2014 roku saldo migracji zagranicznej na pobyt stały wyniosło -635 osób. W przypadku salda migracji wewnętrznych także osiąga ujemne wartości wynosząc w 2014 roku -5 125. Saldo migracji ludności na pobyt stały na 1 000 ludności przybiera w województwie od kilku lat wartości ujemne i w 2014 roku kształtował się na średniorocznym poziomie -0,27 (w kraju osiągał poziom -0,04).

Województwo zajmuje 8 lokatę w kraju pod względem liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym oraz w wieku produkcyjnym, w przypadku liczby ludności w wieku poprodukcyjnym zajmują 10 miejsce. W latach 2011-2015 zauważyć można wzrost udziału osób w wieku poprodukcyjnym z 17,93% do 20,05%), co wynikało ze spadku udziału osób w wieku produkcyjnym (z 63,18% do 62,06%) oraz udziału osób w wieku przedprodukcyjnym (z 18,89% do 17,89%). W kraju także zauważyć można spadek udziału ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym a wzrost w wieku poprodukcyjnym.

Obserwowany spadek liczby ludności determinowany jest przez ujemny przyrost naturalny oraz ruchy migracyjne. Na terenie województwa lubelskiego w latach 2011-2015 liczba urodzeń żywych zmalała o 7,7%. Obserwowany jest także systematyczny spadek liczby zgonów niemowląt, w 2011 roku umarło 95 niemowląt, a w 2015 roku odnotowano 74 zgonów niemowląt. W 2015 roku na 1 000 urodzeń żywych przypadało 3,8‰ zgonów niemowląt, w Polsce ten wskaźnik kształtował się na poziomie 4‰. W 2015 roku w województwie lubelskim na 1 000 osób przypadało 10,65‰ zgonów (czyli zmarło 22,8 tys. osób). W 2015 roku przyrost naturalny na 1000 ludności ukształtował się na poziomie -1,4 i był dużo niższy od średniej w kraju (-0,7). W miastach przyrost naturalny na 1 000 ludności wynosi 0,3, natomiast na wsi -2,9. Przewiduje się, że ujemny przyrost naturalny będzie się utrzymywał i w roku 2020 osiągnie poziom (-1,7).

Rynek pracy

Jedną z istotnych i trwałych cech rynku pracy w Polsce jest jego silne regionalne zróżnicowanie. Zróżnicowanie wynika z tego, że rynek pracy jest kategorią posiadającą wymiar przestrzenny, a jego funkcjonowanie zależy od potencjału społeczno-ekonomicznego poszczególnych obszarów. Każdy regionalny czy lokalny rynek pracy jest rynkiem pracy z rządzącymi nim ogólnymi prawidłowościami, a dopiero w drugiej kolejności konkretnym rynkiem pracy poddanym dodatkowym uwarunkowaniom, charakterystycznym tylko dla danego regionu czy powiatu. Nierozzerwalnie rynek pracy związany jest także z poziomem edukacji i kierunkami kształcenia ludności.

W województwie wzrasta poziom zatrudnienia, zaś poziom bezrobocia rejestrowanego nieznacznie maleje.

Województwo lubelskie na tle kraju dysponuje znacznymi zasobami pracy, skupiając 5,68% ogółu pracujących w Polsce (ponad 809 tys. osób pracujących w 2014 roku). Prawie połowa pracujących związana była z sektorem usług – 44,67%, 17,25% z przemysłem i budownictwem, natomiast 38,08% z sektorem rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa. Liczba osób pracujących pozostaje stabilna, cechując się tendencją wzrostową. W 2014 roku stosunku do roku 2011 zwiększyła się liczba osób pracujących w gospodarce narodowej o 0,72%.

W województwie lubelskim w 2014 roku na 1 000 osób przypadało 174 pracujących, natomiast w Polsce w było to 230 pracujących. Tendencje wzrostową wskaźnika zauważyć można od 2012 roku, kiedy to wynosił 169 pracujących.

W 2015 roku zatrudnienie osób w wieku 15-64, zamieszkałych w województwie lubelskim wynosi 61,3% i z roku na rok rośnie. Wskaźnik ten jest wyraźnie wyższy w przypadku mężczyzn (66%), niż kobiet (56,6%).

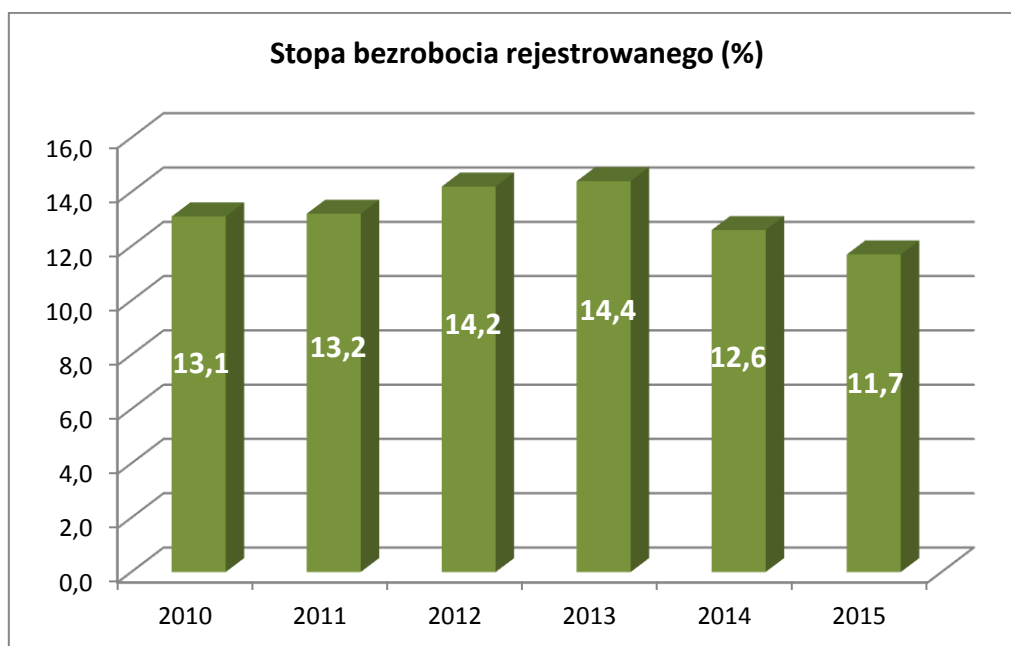
Warty podkreślenia jest coroczny przyrost wartości przeciętnego miesięcznego dochodu do dyspozycji na osobę w gospodarstwie domowym. Przeciętna liczba osób pracujących przypadająca na gospodarstwo domowe wynosi 1, natomiast średnio gospodarstwo domowe liczy od 2 do 3 osób. W 2014 roku przeciętny miesięczny dochód do dyspozycji przypadający na 1 osobę w gospodarstwie domowym wyniósł 929,75 zł i wzrósł do poziomu 1 159,58 zł w 2014 roku. Jego wysokość kształtuje się poniżej średniej dla Polski – w 2014 roku w Polsce wyniósł 1 293,32zł. Wraz ze wzrostem

dochodów do dyspozycji wzrastają przeciętne wydatki, które w przeliczeniu na 1 osobę w 2014 roku wynosiły 982,13 złotych, w kraju wynosiły około 1 078,74 złotych.

Poziom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenie brutto w województwie lubelskim, pomimo że systematycznie rośnie, kształtuje się poniżej średniej dla Polski (4 003,99 zł) – w 2014 roku w regionie wyniósł 3 605,03 zł.

Stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie lubelskim w 2015 r. wyniosła 11,7%, nieznacznie przewyższając poziom ogólnopolski (9,8%). Region ten jest pod względem bezrobocia bardzo zróżnicowany: w podregionie lubelskim osiągnął poziom 9,7%, w puławskim 11,1%, w chełmsko-zamojskim 13,6%, natomiast w regionie białskim wyniósł on 13,9%.

Biorąc pod uwagę stopę bezrobocia rejestrowanego wśród osób w wieku produkcyjnych w 2014 roku w województwie wynosiła 8,1% (12 miejsce wśród województw) i była wyższa niż w kraju (6,5%).

Infrastruktura komunalna

W przypadku infrastruktury komunalnej warto zaznaczyć, iż na obszarze województwa lubelskiego w 2014 roku znajdowało się 756 tys. mieszkań (5,4% krajowych zasobów mieszkaniowych), z czego 145,5 tys. mieszkań znajduje się w Lublinie. Liczba mieszkań corocznie wzrasta i większy przyrost zasobów mieszkaniowych można zaobserwować w miastach niż na obszarach wiejskich. W województwie w 2014 roku na 1 000 mieszkańców przypadało 352 mieszkania, podczas gdy w kraju 363,4. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w województwie wynosi 27 m² i jest wyższa od średniej krajowej wynoszącej 26,7 m²/1 os.

W województwie można zauważyć korzystne zmiany w wyposażeniu lokali mieszkalnych w podstawowe instalacje, tj. wodociągi, kanalizację, gaz. Jednak Lubelszczyzna wyróżnia się raczej negatywnie na tle kraju pod tym względem. Zaledwie 51,5 % mieszkańców województwa posiada dostęp do kanalizacji, co jest pierwszym najgorszym wynikiem w kraju (ogółem 68,7 % mieszkańców Polski posiada dostęp do kanalizacji). Długość sieci kanalizacyjnej w województwie corocznie wzrasta, w wyniku czego w 2015 roku wynosiła 6 278,9 km, w kraju wynosi ona 149 668 km. Większą, choć również odbiegającą od średniej dostępnością cechują się wodociągi, z których korzysta 86,7 % mieszkańców regionu, co stanowi 1862 tys. osób. W województwie sieć wodociągowa liczy 21 023,5 km (2015). Natomiast z liczącej 864 419 km w 2014 roku sieci gazowej korzysta 40,2 % mieszkańców Lubelszczyzny.

W 2015 r. dostęp do sieci informatycznej posiadało tylko 78,6% ogółu gospodarstw domowych na Lubelszczyźnie, przy średniej dla Polski wynoszącej 75,8%. Relatywnie wysoki jest natomiast odsetek

przedsiębiorstw sektora niefinansowego działających w województwie lubelskim, które posiadają dostęp do Internetu - 91,6%, natomiast stronę własną stronę internetową posiada zaledwie 61,6%.

Infrastruktura społeczna, turystyki i kultury

W 2014 roku na Lubelszczyźnie wychowanie przedszkolne prowadziło 650 placówek– objętych nim było 51 420 dzieci w wieku 3-5 lat, co stanowiło 77,3% dzieci w tej grupie wiekowej. Co roku zwiększa się liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli. Zdecydowanie więcej dzieci uczęszczało do placówek wychowania przedszkolnego w miastach.

W 2014 roku w województwie lubelskim działalność prowadziło 977 szkół podstawowych (o 4 mniej niż rok wcześniej), w których uczyło się 128 027 uczniów.

Natomiast szkół ponadgimnazjalnych o różnych typach kształcenia jest 705 (w tym 147 szkół policealnych). Na Lubelszczyźnie w szkołach ponadgimnazjalnych uczyło się 104 651 uczniów.

W województwie egzamin maturalny w 2015 roku zdało 73% maturzystów, a zdawalność egzaminu była porównywalna do zdawalności w kraju (74%).

W 2015 roku w województwie lubelskim funkcjonowało 18 uczelni wyższych. W 2015 roku na uczelniach wyższych w województwie lubelskim kształciło się 78,4 tys. studentów. W 2015 roku na 10 tys. ludności przypadało 365 studentów szkół wyższych, przy prawie takiej samej średniej dla kraju wynoszącej 366 studentów szkół wyższych. W ostatnich latach w województwie lubelskim następuje spadek liczby studentów. Tendencja ta obserwowana jest również w całym kraju.

Jednym z podstawowych zadań administracji publicznej świadczonym wobec obywateli jest opieka zdrowotna. Lubelskie szpitale (59 szpitale ogólne i 3 psychiatryczne) w 2014 roku dysponowały liczbą 11 367 łóżek. Na 10 tys. osób w 2014 roku przypadało w województwie 52,93 łóżek w szpitalu, co plasowało województwo na 3. miejscu w kraju, znacznie powyżej średniej dla Polski (48,89 łóżek/10 tys. os.). Niekorzystnym zjawiskiem jest systematyczny wzrost tego wskaźnika, oznaczający pogorszenie dostępu mieszkańców do opieki zdrowotnej. Na 10 tys. osób przypadało średnio 58 lekarzy, natomiast pielęgniarek i położnych 73. W 2015 roku w regionie przypadało 2 613 osób na aptekę ogólnodostępną, gdzie w kraju było to 3 017 os/1 apteka.

Na Lubelszczyźnie w 2015 roku było 85 stacjonarnych placówek pomocy społecznej, 46 domów pomocy społecznej, 8 schronisko lub domów dla bezdomnych.

Potrzebujący korzystali na Lubelszczyźnie ze świadczeń społecznych o charakterze pieniężnym (w 2014 roku było to 79,9 tys. osób) i niepieniężnym (w 2014 roku – 64 tys. osób). Do głównych powodów przyznawania pomocy rodzinie w formie świadczeń pieniężnych i niepieniężnych można zaliczyć: ubóstwo (z tego powodu przyznano pomoc dla 43 865 osób), bezrobocie (35 934 osób), długotrwała ciężka choroba (25 046 osób) oraz niepełnosprawność (23 956 osób). W porównaniu do średniej krajowej na Lubelszczyźnie zamieszkuje więcej osób znajdujących się na granicy ubóstwa, tj. poniżej minimum egzystencji, 8,2% , relatywnej granicy ubóstwa 17,1% i ustawowej granicy ubóstwa 12,8% w Polsce odpowiednio 7,4%, 16,2% i 12,2%.

W województwie w 2015 roku było 814 mieszkańców przewlekłe psychicznie chorych, 288 niepełnosprawnych fizycznie, 1096 w podeszłym wieku oraz 658 osób bezdomnych. W województwie wtedy było zaledwie 3 placówki zapewniające całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekłe chorym lub osobom w podeszłym wieku w ramach działalności gospodarczej lub statutowej.

W 2015 roku na Lubelszczyźnie zlokalizowanych było 369 obiektów noclegowych, w tym 149 obiektów hotelowych, 5 zakłady uzdrowiskowe i 30 kwatery agroturystyczne. W województwie można zauważyć wzrost liczby miejsc noclegowych przypadających na 1 000 osób wynoszący w 2015 roku 10,19 miejsc, średnia krajowa jest prawie dwukrotnie wyższa i wynosiła 18,47 miejsca noclegowe/1 000 osób. W 2013 roku w województwie było 92 obiektów z pokojami/łazienkami przystosowanych dla osób niepełnosprawnych ruchowo, 30 objekty były wyposażone w siłownię, 31 w saunę, zaś zaledwie 22 objekty posiadały pokój zabaw dla dzieci.

W województwie lubelskim w 2015 roku było 6 teatrów (w tym 2 teatry muzyczne, 1 teatr lalkowy, 3 teatry dramatyczne) i 2 instytucje muzyczne, wystawiono w nich razem 1 072 przedstawień i koncertów dla 202 844 widzów. Na 1 000 ludności województwa przypadało w 2015 roku 104,55 widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych, przy średniej dla kraju wynoszącej 312,85 widzów/1 000 osób.

4. Infrastruktura transportowa

Dla rozwoju gospodarczego kluczowe wydają się inwestycje w infrastrukturę transportową (drogi, kolej, lotniska), gdyż ułatwiają one wymianę handlową i zmniejszają koszty transakcyjne.

Przez obszar województwa lubelskiego przebiegają magistrale transportowe włączone do systemu korytarzy europejskich. Przez województwo przebiegają następujące drogi krajowe:

- autostrada A-2 – łącząca przejścia graniczne w Świecku i Terespolu poprzez Poznań–Łódź–Warszawę–Białą Podlaską–Terespol; droga ta leży w korytarzu II Transeuropejskiej Sieci Transportowej;
- droga nr 19 biegnąca od Kuźnicy Białostockiej przez Białystok–Siemiatycze–Międzyrzec Podlaski–Kock–Lubartów–Lublin–Kraśnik–Janów Lubelski–Nisko–Sokołów Małopolski–Rzeszów i jest praktycznie przedłużeniem korytarza I Helsinki–Ryga–Kowno–Warszawa w kierunku południowym;
- droga nr 17 relacji: Warszawa (Zakręt)–Garwolin–Ryki–Kurów–Lublin–Piaski–Krasnystaw–Zamość–Tomaszów Lubelski–Hrebenne–granica państwa z Ukrainą;
- droga nr 12 – łącząca granicę zachodnią od Żar ze wschodnią granicą w Dorohusku przez: Głogów–Leszno–Jarocin–Kalisz–Sieradz–Piotrków Trybunalski–Radom–Puławy–Kurów–Lublin–Piaski–Chełm–Dorohusk–granica państwa.

Główne szlaki kolejowe, to:

- szlak E 20 łączący przejście graniczne w Kunowicach z przejściem w Terespolu przez: Poznań–Kutno–Łowicz–Warszawę–Siedlce–Łuków–Białą Podlaską–Terespol. Jest to linia o znaczeniu międzynarodowym, łączy Berlin z Mińskiem i Moskwą, uznana za najważniejszą w układzie Europa Zachodnia–Moskwa, z szerokim torem prowadzącym do terminalu przeładunkowego w Małaszewiczach. Linia znajduje się w II korytarzu Transeuropejskiej Sieci Transportowej;
- szlak relacji: Gdańsk–Malbork–Działdowo–Nasielsk–Warszawa–Pilawa–Dęblin–Lublin–Rejowiec–Chełm–Dorohusk–granica państwa. Linia o znaczeniu międzynarodowym na odcinku Warszawa–Kijów, stanowi najkrótsze połączenie Warszawy z Kijowem, z odcinkiem toru szerokiego od Zawadówki do granicy państwa;
- szlak: Rejowiec–Hrebenne, odcinek międzynarodowej linii Warszawa–Rawa Ruska (Lwów), najkrótsze połączenie Warszawa–Lwów;
- szlak: Sławków–Hrubieszów–granica państwa, tzw. Linia Hutnicza Szerokotorowa (LHS), łącząca Górny Śląsk z Ukrainą, układ linii szerokotorowej i normalnotorowej; linia ta zapewnia przewóz ładunków ze wschodniej Ukrainy do huty „Katowice” bez przeładowywania na granicy państwa.

Najważniejszą linią kolejową przebiegającą przez główne miasto województwa lubelskiego jest linia oznaczona w Instrukcji Id-12 (D29) jako linia nr 7 Warszawa Wschodnia – Otwock – Dęblin – Lublin – Chełm – Dorohusk. Na odcinku Dęblin – Lublin – Chełm kursuje największa liczba pociągów osobowych natomiast w Lublinie większość pociągów pasażerskich dalekobieżnych kończy bieg.

Do zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej Lubelszczyzny przyczynia się również regionalne lotnisko w Świdniku, obsługujące ruch turystyczny i biznesowy. Jego budowa rozpoczęła się w 2010 roku, natomiast otwarcie nastąpiło w 2012 roku. Port lotniczy znajduje się obok istniejącego lotniska Świdnik, które wykorzystywane jest przez fabrykę śmigłowców PZL-Świdnik.

Transport drogowy

Docelową sieć dróg szybkiego ruchu w województwie lubelskim stanowią drogi ekspresowe S12, S17 i S19. W przyszłości północ województwa ma przecinać autostrada A2 biegnąca od stolicy do granicy z Białorusią. W latach 2011-2014 w wyniku zakończonych inwestycji w sieci dróg krajowych w województwie lubelskim długość dróg ekspresowych wzrosła z 4,2 km do 79,3 km. Przeliczając długość dróg szybkiego ruchu przypadającą na 1000 km² powierzchni województwa, występuje tutaj blisko 3,16 km dróg, co jest wartością ponad trzy razy niższą od średniej krajowej kształtującej się na poziomie 9,61 km. Pod względem gęstości autostrad i dróg ekspresowych województwo jest na przedostatnim miejscu w kraju.

Istotną rolę w sieci układu drogowego pełnią drogi krajowe i wojewódzkie, których stan techniczny w przeważającej mierze uznać można za zadawalający. Długość dróg wojewódzkich o nawierzchni twardej liczy 2 214,7 km i od 2011 roku wartość ta nieznacznie się zwiększyła. W kraju drogi te liczą 28537,4 km. Gęstość dróg wojewódzkich wynosi zaledwie 0,088, jest ona nieznacznie wyższa niż w Polsce – 0,091.

Analizując bezpieczeństwo na drogach w województwie pod względem największej liczby ofiar śmiertelnych wypadków drogowych w przeliczeniu na 10 tys. ludności województwo zajmuje 7 miejsce w kraju. W 2014 roku w wyniku wypadków drogowych zginęło 195 osób, w kraju były to 3202 osoby. Wartość ta corocznie maleje podobnie jak liczba wypadków ogółem, która zmniejszyła się w województwie z 1 797 (2011) do 1 408 (2014), w kraju z 40 131 (2011) do 34 970 (2014). Tendencja spadkowa wskazuje poprawę bezpieczeństwa na drogach publicznych.

Transport kolejowy

Sieć kolejowa województwa lubelskiego jest jedną z najrzadszych w Polsce (gęstość sieci kolejowej dla województwa lubelskiego w 2014 roku to 4,1 km/100 km² – średnia dla kraju to 6,2 km/100 km²) Jednak transport kolejowy stanowi ważny środek przewozów, szczególnie na osi wschód – zachód, czyli na trasach: Chełm – Lublin – Dęblin i Terespol – Łuków. Sieć kolejowa z regularnym ruchem pasażerskim dociera do 17 z 46 miast Lubelszczyzny, z czego 12 z nich to miasta powiatowe. Głównym węzłem przesiadkowym w kolejowych przewozach pasażerskich jest stacja Lublin, skąd wybiegają bezpośrednie połączenia kolejowe do większości miast mających dostęp do infrastruktury kolejowej w województwie. W sieci połączeń kolejowych wyróżnić można 3 większe węzły: Lublin, Dęblin i Łuków. Lublin pełni rolę stacji przesiadkowej dla całego regionu. Dęblin i Łuków są stacjami stycznymi z pociągami regionalnymi, co umożliwiają dotarcie do Warszawy, Siedlec, Piławy i Radomia. Przez województwo lubelskie przebiega 18 normalnotorowych linii kolejowych i 4 linie szerokotorowe. Łączna długość linii kolejowych eksploatowanych w województwie lubelskim wynosi 1 041 km (2014), natomiast łączna długość 18 linii o normalnym rozstawie szyn w województwie to prawie 845 km. Jedenaście z osiemnastu linii kolejowych w całości leży na terenie województwa lubelskiego. Najdłuższa z nich ma 135,8 km i jest to linia nr 69. Łączy ona Rejowiec Fabryczny z Hrebennem. Kolejną pod względem długości jest linia nr 30. Ma ona ponad 107 km i biegnie z Łukowa do Lublina. Siedem linii jedynie w pewnych fragmentach przebiega przez województwo lubelskie. Najważniejszymi z nich są linie nr 2 (Warszawa – Terespol) oraz nr 7 (Warszawa – Dorohusk), na których odbywa się największy ruch kolejowy w województwie.

Transport lotniczy

Port Lotniczy Lublin funkcjonuje w województwie od 2012 roku. Port lotniczy znajduje się w Świdniku, około 12 km od centrum Lublina. Do portu lotniczego prowadzi droga krajowa nr 17, która w kierunku północnym, przechodząc w trasę nr 12, biegnie do Puław, zaś w kierunku południowym prowadzi do miejscowości Krasnystaw i dalej do Zamościa. Wykorzystanie portu lotniczego przez pasażerów od 2013 roku wzrasta, bowiem z usług portu w 2013 roku skorzystało 189 300 pasażerów, w 2014 roku 185 706 pasażerów, natomiast w 2015 roku 264 130 pasażerów.

5. Środowisko przyrodnicze

Lubelszczyzna charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem środowiska przyrodniczego. Powierzchnia gruntów leśnych w 2015 roku wynosiła 592,4 tys. ha, natomiast wskaźnik lesistości na tym obszarze wyniósł 32,2%. W latach 2010- 2015 lesistość Lubelszczyzny uległa nieznacznemu zwiększeniu o 0,2%. W porównaniu do pozostałych województw wskaźnik lesistości lokuje region na przedostatniej pozycji.

W obrębie województwa lubelskiego należy wyszczególnić obszary prawnie chronione. Ich udział w ogólnej powierzchni regionu w 2015 roku wyniósł 22,7%, natomiast w odniesieniu do terytorium Polski wyniósł 32,5%. Należy zaznaczyć, że taki poziom w przypadku województwa lubelskiego utrzymuje się niezmiennie od 2012 roku. Obszary prawnie chronione na terytorium Lubelszczyzny stanowią 5,62% wszystkich obszarów prawnie chronionych występujących w Polsce.

Warto zaznaczyć, że na terenie województwa lubelskiego występują także obszary NATURA 2000 zawierające obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO), a także specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO). W przypadku obszarów specjalnej ochrony ptaków (OSO) to ich udział w obszarach prawnie chronionych od 2010 roku utrzymuje się na stałym poziomie 13,4%. W przypadku Polski udział ten jest niewiele wyższy i zawiera się w przedziale 15,7%-15,8%. Z kolei udział specjalnych obszarów ochrony siedlisk w województwie lubelskim w 2015 roku wyniósł 6,6%, a w skali kraju wyniósł 11,2%. W porównaniu z 2010 roku udział tego rodzaju obszaru zwiększył się 0,1%, a w przypadku Polski o 0,2%.

Istotny wpływ na stan środowiska przyrodniczego Lubelszczyzny ma przede wszystkim wielkość całkowitej emisji głównych zanieczyszczeń powietrza. Pod względem poziomu gazowych zanieczyszczeń powietrza województwo lubelskie znajduje się na 12 miejscu, co oznacza, że ich poziom jest średni, stanowiąc 2,36% zanieczyszczeń gazowych kraju. W 2015 roku odnotowano na Lubelszczyźnie 5000206 ton zanieczyszczeń gazowych, jest to niestety o 29027 ton więcej niż w roku poprzednim. W skali kraju również zauważalny jest wzrost poziomu tego rodzaju zanieczyszczeń. Zanieczyszczenia powietrza to także pyłowe zanieczyszczenia. Od 2010 roku w województwie lubelskim zanotowano spadek poziomu zanieczyszczeń z 2778 ton do 1992 ton w 2014 roku, natomiast w 2015 roku nastąpił wzrost o 53 tony. W skali kraju Lubelszczyzna zajmuje 10 lokatę wśród województw odznaczających się dużą liczbą zanieczyszczeń pyłowych powietrza. W przypadku Polski od 2010 roku utrzymuje się tendencja spadkowa, zanotowano bowiem 29,19% spadek poziomu zanieczyszczeń pyłowych powietrza. Na obszarze województwa lubelskiego występuje znaczne zróżnicowanie poziomu zanieczyszczeń, zarówno gazowych, jak i pyłowych. Regionem najbardziej zanieczyszczonym jest podregion puławski, natomiast najmniej podregion bialski. Należy jednak zauważyć, że województwo lubelskie pod względem stanu zanieczyszczeń znajduje się grupie województw o średnim poziomie.

6. Finanse samorządu terytorialnego

Dochody ogółem samorządu województwa lubelskiego w 2014 roku wyniosły 1 331,5 mln zł i były o 33% wyższe niż w poprzednim roku (w Polsce dochody ogółem województw zwiększyły się o 10,1%). Dochody województwa lubelskiego stanowiły 7,5% dochodów wszystkich województw w kraju. Wydatki ogółem w 2014 roku zamknęły się natomiast w kwocie 1 485,2 mln zł i były o 42,8% wyższe niż w poprzednim roku. W kraju również nastąpił wzrost wydatków ogółem o 10,35%. Wydatki te stanowiły 8,14% wydatków wszystkich województw w kraju. W przeliczeniu na 1 mieszkańca dochód regionu niemal w całym analizowanym okresie był wyższy niż średnio w kraju, poza rokiem 2012, kiedy to dochód w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie wyniósł 358,18 zł, przy średniej dla kraju 395,4 zł. W 2014 osiągnął wielkość 618,79 zł, natomiast w Polsce wyniósł 461,12 zł. Od 2012 roku dochód ogółem województw w przeliczeniu na 1 mieszkańca wykazywał tendencję rosnącą. W przypadku wydatków w przeliczeniu na 1 mieszkańca również można zauważyć tendencję rosnącą od 2012 roku. W 2014 roku wydatki z budżetu Samorządu Województwa Lubelskiego w przeliczeniu na 1

mieszkańca wyniosły średnio 690,21 zł na (w 2012 roku 387,73 zł). W kraju wydatki na 1 mieszkańca wynosiły średnio 473,92 zł i były o ponad 64,91 zł wyższe niż w 2012 roku. Jak widać województwo nie jest w stanie pokryć swoich wydatków uzyskiwanymi dochodami. Różnica w poziomie uzyskiwanych dochodów a ponoszonymi wydatkami w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku wynosiła -71,42 zł. Deficyt ogółem wyniósł 153,39 mln zł, co stanowiło 11,5% dochodów. Zadłużenie w latach 2011-2013 kształtowało się na podobnym poziomie 1,04-1,08, w 2014 nastąpił wzrost z 1,04 (2013) do 1,115 (2014). Dużym obciążeniem dla budżetu Samorządu Województwa były wydatki inwestycyjne, które w 2014 roku stanowiły 61,45% wydatków ogółem (w Polsce 42,26%). Wyniosły one 921,68 mln zł i w stosunku do roku poprzedniego wzrosły o 85%. Wydatków na obsługę długu publicznego jst w 2014 roku zamknęły się w kwocie 14,4 mln zł (w kraju wynosiły one 210,08 mln zł).

W województwie od 2012 roku zauważalny jest wzrost poziomu dochodów jak i wydatków budżetowych. Niepokojący jest rosnący deficyt budżetowy. W dalszej perspektywie powinno to spowodować zmniejszenie zdolności do finansowania przedsięwzięć rozwojowych przez JST.

7. Wpływ dofinansowania z UE w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w latach 2007-2013 na sytuację społeczno-gospodarczą regionu

W Polsce w związku z upływającym okresem realizacji programów operacyjnych wdrażanych w ramach Narodowej Strategii Spójności przy współudziale środków pochodzących z perspektywy finansowanej UE na lata 2007-2013 wydatkowano kwotę 616,0 mld zł, z czego 46,27% stanowiły środki pochodzące z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności. Na terenie województwa lubelskiego przy współudziale środków unijnych, prywatnych i krajowych zrealizowano projekty za łączną kwotę 26,039 mld zł, co stanowi 4,23% wartości wszystkich projektów zrealizowanych na terenie Polski (stan na 30.06.2016r.). Udział dofinansowania z UE w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności na tym obszarze wyniósł 62,22%, co opiewa na kwotę 16,201 mld zł.

W 2016 roku w przeliczeniu na 1 mieszkańca Lubelszczyzny wielkość wydatkowanych środków wyniosła 12 169 zł, z czego 7 571,63 zł pochodziło z dofinansowania unijnego. Najwięcej środków finansowych na realizację projektów na terenie województwa lubelskiego w podziale na obszary interwencji przeznaczono na transport (5,669 mld zł) oraz obszar B+R i przedsiębiorczość (2,816 mld zł.) Sytuacja dofinansowania w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w ujęciu relatywnym, tj. w przeliczeniu na 1 mieszkańca jest analogiczna (2 649,29 zł i 1 316,76 zł). Z kolei obszarem interwencji odznaczającym się najmniejszą wartością dofinansowania jest obszar energia (519,1 mln zł), a w przeliczeniu na 1 mieszkańca jest to również ten sam obszar (242,61 zł).

Wartość dofinansowania z UE w ramach funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w przeliczeniu na 1 mieszkańca w województwie lubelskim jest bardzo zróżnicowana. Powiatami, które otrzymują największe wsparcie są powiaty: puławski (16 596,14 zł), m. Zamość (16 213,22 zł) oraz powiat lubelski 13 472,84 zł. Natomiast regionami objętymi najmniejszym wsparciem są powiaty: łączyński (2 373,82 zł), tomaszowski (3 071,93 zł), łukowski (3 086,36 zł).

8. Podsumowanie

- Wskaźniki makroekonomiczne opisujące sytuację gospodarczą województwa lubelskiego wskazują na powolny rozwój tego regionu. W 2013 roku wskaźnik PKB per capita dla województwa wyniósł 30,4 tys. zł, z czego w podregionie lubelskim był najwyższy (29,9 tys. zł), a w podregionie bialskim najniższy (8,1 tys. zł).
- W strukturze gospodarczej Lubelszczyzny największą wartość dodaną brutto generuje sektor usług (38,84% - sekcje G-L oraz 27,46% -sekcje M-T), a najmniejszą sektor rolniczy (5,94%). W ujęciu relatywnym, tj. w przeliczeniu na 1 mieszkańca wartość dodana brutto na 1 pracującego w województwie lubelskim w 2013 roku wyniosła 77,8 tys. zł, co stanowi 72,62% średniej wartości dla kraju.

- Na terenie Lubelszczyzny w 2015 roku na 10 tys. ludności wpisanych do rejestru REGON było 809 tys. podmiotów gospodarki narodowej, co stanowi zaledwie 4,87% wszystkich podmiotów w Polsce. Odznaczają się one nakładami brutto, których wartość wyniosła 13 149 mln zł (2013r.) oraz nakładami inwestycyjnymi o wartości 10 515,6 mln zł (2-14r.)
- Ważną rolę z punktu widzenia konkurencyjności Lubelszczyzny odgrywa działalność badawczo- rozwojowa. Szacuje się, że w 2014 roku wskaźnik zatrudnienia w działalności B+R wyniósł 3 832,7EPC. Szczególną uwagę w tym obszarze działalności należy zwrócić na osoby z wyższym wykształceniem. W województwie lubelskim, jak i w skali kraju od kilku lat utrzymuje się tendencja spadkowa.
- Pod względem demograficznym województwo lubelskie jest 8. najludniejszym regionem w Polsce (2,139 mln ludności) oraz jednocześnie 5. najrzadziej zaludnionym województwem (85os/km² w 2015). Utrzymujący się od kilku lat spadek liczby ludności związany jest ze zjawiskiem suburbanizacji. Wskutek tego zjawiska obniżeniu ulega wartość wskaźnika urbanizacji (46,18%).
- Największy odsetek ludności Lubelszczyzny zatrudniony jest w sektorze usług (44,67%), natomiast najmniej osób związanych jest z sektorem rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa (38,08%). W 2015 roku wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15-64, zamieszkałych w województwie lubelskim wyniósł 61,3%. Z kolei poziom przeciętnego miesięcznego wynagrodzenie brutto w województwie lubelskim kształtuje się poniżej średniej dla Polski (3 605,03 zł). Niepokojącym zjawiskiem dla rynku pracy jest stale utrzymujący się poziom bezrobocia, którego stopa bezrobocia rejestrowanego w 2015 r. w województwie lubelskim wyniosła 11,7%.
- Dochody ogółem samorządu województwa lubelskiego w 2014 roku wyniosły 1 331,5 mln zł. W przeliczeniu na 1 mieszkańca opiewały one na kwotę 618,79 zł. Z kolei wydatki ogółem województwa lubelskiego szacuje się na kwotę 1 485,2 mln, natomiast w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły one średnio 690,21 zł. Znacznym obciążeniem dla budżetu Samorządu Województwa były wydatki inwestycyjne, które w 2014 roku stanowiły 61,45% wydatków ogółem.
- Na terenie województwa lubelskiego zrealizowano programy operacyjne o wartości 26,039 mld zł, z czego udział dofinansowania z UE wyniósł 62,22%, co opiewa na kwotę 16,201 mld zł. W 2016 roku w przeliczeniu na 1 mieszkańca Lubelszczyzny wielkość wydatkowanych środków wyniosła 12 169 zł. Najwięcej środków finansowych na realizację projektów na terenie województwa lubelskiego w podziale na obszary interwencji przeznaczono na transport (5,669 mld zł) oraz obszar B+R i przedsiębiorczość (2,816 mld zł).